

HESLÁR MEDIÁLNEJ KOMUNIKÁCIE

Rubriku vedie PhDr. Samuel Brečka

Rádio a rozhlas – I. (Počiatky)

Na to, čo sa v angličtine označuje termínom „radio“, používa slovenčina dva termíny – rádio a rozhlas. Rádio je jednak technický prístroj na prenos signálov (ľudského hlasu) a jednak rozhlasový prijímač. Na označenie rozhlasu, resp. rozhlasovania používa angličtina termín „broadcasting“ (vysielanie), ktorý nerozlišuje medzi rozhlasovým a televíznym vysielaním. Preto v súvislosti s rozhlasom ako médiom možno hovoriť aj o rádiu, aj o rozhlasu, resp. rozhlasovom vysielaní.

RÁDIO

Rádio je komunikačný systém, ktorý využíva elektromagnetické vlny šírené v priestore. Vzhľadom na rôzne vlastnosti sa rádiové vlny rôznej dĺžky využívajú na rôzne účely. Ich rozlišovacím znamienkom obyčajne býva *frekvencia* (kmitočet). Najkratšie vlny majú najvyššiu frekvenciu, resp. počet cyklov za sekundu. Najdlhšie vlny majú najnižšiu frekvenciu, resp. najmenej cyklov za sekundu. Tento cyklus za sekundu pomenovali po nemeckom vynálezcovi Heinrichovi Hertzovi ako hertz, Hz. 1 kilohertz (kHz) predstavuje 1000 cyklov za sekundu, 1 megahertz (MHz) je 1 milión cyklov (kmitov) za sekundu a 1 gigahertz (GHz) znamená 1 miliardu cyklov za sekundu. Rádiové vlny siahajú od niekoľkých kilohertzov po niekoľko gigahertzov.

Rádiové vlny

sa nevyužívajú iba v rozhlasovom vysielaní, ale využíva ich aj bezdrôtová telegrafia, telefonický prenos, televízia, radar, navigačné systémy

a kozmická komunikácia. Fyzikálne vlastnosti vzduchu v atmosfére spôsobujú zmeny rýchlosti (šírenia rádiových vln), čoho dôsledkom sú poruchy takýchto rádiových komunikačných systémov, napr. radaru. Ale aj búrky alebo elektrické turbulencie spôsobujú poruchy v šírení rádiových vln.

Pretože elektromagnetické vlny sa v atmosfére pohybujú priamočiario a zemský povrch je v zásade zaoblený (nerovný), rádiová komunikácia na dlhé vzdialenosti je možná iba zásluhou toho, že rádiové vlny sa odrážajú od ionosféry. Rádiové vlny kratšie ako 10 metrov sa od ionosféry neodrážajú a šíria sa iba na relatívne krátke vzdialenosti.

Aj keď na vynájdenie rádia bolo potrebných množstvo objavov v oblasti elektriny, dejiny rádia začínajú v roku 1873, keď britský fyzik James Clerk Maxwell publikoval svoju teóriu o elektromagnetických vlnách. Maxwellova teória sa aplikovala predovšetkým na svetelné vlny. Asi 15 rokov po Maxwellovom objave nemecký fyzik Heinrich Hertz vyprodukoval takéto vlny elektricky.

Na potvrdenie existencie elektromagnetickej radiácie použil Hertz drôtový krúžok, podobný drôtovej anténe. Približne v rovnakom čase Američan anglického pôvodu David Edward Hughes (1831-1900) objavil, že voľný kontakt medzi oceľovým bodom a uhlíkovým blokom nie je elektricky vodivý, ale že dobre vodi vtedy, ak cez spoj prechádzajú elektromagnetické vlny. V roku 1879 Hughes demonštroval príjem rádiových signálov z vysielateľa vzdialeného niekoľko stoviek metrov. V tomto experimente vynálezca viedol elektrický prúd z voltových batérií cez sklenú trubicu voľne

naplnenú pilinami zinku a striebra, ktoré držia pokope, keď na ne pôsobia rádiové vlny.

Tento princíp využil britský fyzik sir Oliver Joseph Lodge v zariadení nazvanom koherér¹ a určenom na zisťovanie rádiových vln. Aj keď toto zariadenie bolo oveľa citlivejšie ako drôtový krúžok bez zosilňovača, reagovalo iba na dostatočne silné rádiové vlny rôznej intenzity a mohlo sa uplatniť iba v telegrafii a nie v telefonickom prenose.

Guglielmo Marconi

Napriek tomu, že k vynálezu rádia prispeli mnohí vedci, za hlavného vynálezcu je považovaný taliansky elektroinžinier Guglielmo Marconi. V roku 1895 tento mladý technický nadšenec zdokonalil koherér a pripojil ho k jednoduchej anténe, ktorej dolný koniec bol uzemnený. V roku 1896 Marconi dokázal vyslať signály na vzdialenosť vyše 1,6 kilometra a požiadal o patentovanie svojho vynálezu vo Veľkej Británii. V nasledujúcom roku už jeho prístroj zvládol prenos rádiových signálov z pobrežia na loď na vzdialenosť 29 kilometrov. V roku 1899 Marconi prevádzkoval komerčnú komunikáciu medzi Anglickom a Francúzskom, v roku 1901 vyslal signály na vzdialenosť 322 kilometrov a v tom istom roku aj jedno písmeno (S) cez Atlantický oceán. Už v nasledujúcom roku sa rádiové správy pravidelne posielali cez Atlantický oceán a v roku 1905 možnosť rádiového spojenia s pevninou využívalo mnoho lodí. Za svoju priekopnícku prácu v oblasti bezdrôtovej telegrafie dostal Marconi v roku 1909 spolu s nemeckým fyzikom Karlom Ferdinandom Braunom Nobelovu cenu za fyziku.

Ionosféra

V roku 1902 americký inžinier Arthur Edwin Kennelly (1861-1939) a britský fyzik Oliver Heaviside nezávisle na sebe a takmer v rovnakom čase oznámili pravdepodobnú existenciu vrstvy ionizovaného plynu vysoko v atmosfére, ktorá ovplyvňuje šírenie rádiových vln. Táto vrstva, nazvaná heaviside alebo kennelly-heaviside, je jednou z viacerých vrstiev ionosféry. Aj keď ionosféra je pre krátke rádiové vlny priechodná, dlhšie vlny zachytáva alebo odráža. Šírenie rádiových vln v ionosfére silne ovplyvňuje denná doba, ročné obdobie a elektromagnetické výboje na slnku. Aj malé a náhle zmeny v ionosfére dokážu ovplyvniť kvalitu rádiovkej komunikácie. Za výpadky signálu a poruchy príjmu je teda zodpovedná ionosféra.

Krátkovlnné a amatérske rádio

Termín krátkovlnné rádio sa používa v prípade rádiového vysielania na vysokých frekvenciách (od 3 do 30 MHz) na dlhé vzdialenosti, obvyčajne v medzinárodnej komunikácii. Mikrovlnná komunikácia prostredníctvom satelitov poskytuje signály vysokej kvality a spoľahlivosti. Amatérske rádio sa označuje aj ako krátkovlnné rádio, aj keď amatérskym operátorom boli vyhradené frekvencie v rôznych pásmach. Počas rýchleho rozvoja rádia po II. svetovej vojne sa rádioamatéri dopracovali k veľkým výkonom. Napríklad prvý rádiový kontakt Európy a Ameriky v roku 1921. Amatéri zároveň poskytovali neoceniteľnú pomoc v mnohých prípadoch vážneho ohrozenia a prerušenia normálnej komunikácie.

Prudký rozvoj rádiovkej komunikačnej technológie po II. svetovej vojne prispel k výskumu vesmíru, najmä v rámci projektu Apollo (1969-1972), ktorého cieľom bolo pristátie človeka na Mesiaci. Zdokonalené vysielacie a prijímacie zariadenia sa stali súčasťou komunikačného systému na palube riadiaceho i lunárneho modulu. Systém zabezpečoval súbežné hlasové i kontrolné funkcie tým, že vypočítaval vzdialenosť medzi modulmi meraním času potrebného na prenos hlasových signálov z jedného na druhý. Hlasové signály astronautov sa zároveň vysielali do celého sveta.

ROZHLAS – RÁDIO PRE MASOVÉ PUBLIKUM

Myšlienka využiť rádio na vysielanie pre masové publikum vznikla v roku 1916. Prišla na um riaditeľovi spoločnosti American Marconi Co. Davidovi Sarnoffovi, avšak jeho nadriadení nenašli pochopenie pre takéto nápady.

Prvá rozhlasová stanica – KDKA v Pittsburghu

O štyri roky neskôr vyvolal veľký záujem verejnosti inžinier spoločnosti Westinghouse Electric Corp. Frank Conrad, ktorého večerné a víkendové amatérske vysielanie počúvalo stále viac milovníkov zábavnej hudby. Viceprezident Westinghousu Harry Davis neskôr poveril Conrada, aby skonštruoval silnejšiu vysielaciu na vyhlásenie výsledkov prezidentských volieb. V roku 1920 inžinier Frank Conrad dostal licenciu na prvú skutočnú rozhlasovú stanicu v USA – KDKA v Pittsburghu. A tak

¹ Koherér je sklená rúrka so zatavenými kovovými elektródami vyplnená kovovými pilinami, ktoré v normálnom stave kladú veľký odpor pretekajúcemu prúdu a vplyvom elektromagnetickej vlny sa stávajú vodičom prúdu; prístroj zachytávajúci elektromagnetické vlny. In: Slovník cudzích slov, s. 461

v roku 1920 táto rozhlasová stanica pomocou rádiových vln oznámila, že Warren G. Harding bol zvolený za prezidenta Spojených štátov amerických. Správu si vypočulo asi 1000 ľudí. V nasledujúcich rokoch Westinghouse začal predávať rozhlasové prijímače. Najlacnejší model stál 25 dolárov.

Rýchly rozvoj

Rádiom sa šíria správy oveľa rýchlejšie ako prostredníctvom novín a pretože kryštálové prijímače boli veľmi lacné a dali sa ľahko poskladať, rádiové vysielanie sa šírilo veľmi rýchlo. Veľké priemyselné konglomeráty ako Westinghouse Corporation a American Telephone and Telegraph (AT&T) nezaváhali a hneď od začiatku začali investovať do nového odvetvia zakladaním rozhlasových staníc. Na podporu predaja rozhlasových prijímačov výrobcovia zdarma poskytovali vysielacie. Speváci, hudobníci a celé orchestre v záujme vlastnej publicity vystupovali zadarmo.

Nejasná ekonomická báza nového priemyslu

Napriek rýchlemu rozvoju finančná báza nového priemyslu zostávala dlho nejasná. Jedna skupina v New York City skúšala vymáhať poplatky od poslucháčov, iná tvrdila, že rozhlasové stanice ako službu verejnosti by mali podporovať súkromné nadácie. V auguste 1922 stanica WEAf (teraz WNBC) v New York City odvysielala prvý reklamný šot, ktorý propagoval nehnuteľný majetok na Long Island. Reklama stála 50 dolárov. AT&T následne získala licencie na rozhlasové stanice mimo mestských oblastí, ktoré prakticky prenášali program WEAf. Stanica sa už v roku 1923 mohla pochváliť ziskom 150 000 dolárov, čo sa znevidelo amatérskym rozhlasovým nadšencom, ktorí kritizovali komercializáciu éteru.

Absencia štátnej regulácie a komercializácia

Absencia štátnej regulácie rozhlasového vysielania viedla nielen k prudkému rozvoju rozhlasového vysielania a počtu staníc (v roku 1922 malo licenciu na vysielanie už vyše 500 rozhlasových staníc), ale aj k jeho komercializácii. Reguláciu rozhlasového vysielania malo v súlade so zákonom o rozhlase z roku 1912 (Radio Act) na starosti ministerstvo obchodu, ktoré jednotlivým stanicam pridelovalo kódy z troch a neskôr zo štyroch písmen. Zákon obmedzoval vysielanie väčšiny staníc na rovnakú vlnovú dĺžku 360 metrov, čím vznikala tlačienica v éteri a vzájomné prekryvanie sa signálov viacerých staníc. V roku 1922 ministerstvo povolilo silnejším stanicam používať 400

metrovú vlnovú dĺžku s podmienkou, že budú vysielat' len živú hudbu. Táto dvojvrstvová štruktúra podnietila vytváranie asociácií rozhlasových staníc, čo znižovalo výdavky a umožňovalo rozšíriť zábavu z miest aj do vidieckych oblastí.

Rozhlas ako masové médium

V roku 1926, keď už v USA bolo asi 5 miliónov rozhlasových prijímačov, Radio Corporation of America (RCA) zriadila prvú rozhlasovú komerčnú sieť National Broadcasting Company (NBC) na čele s Davidom Sarnoffom ako prezidentom. Rozhlas sa veľmi rýchlo etabloval ako nové masové médium a životaschopný (zábavný) priemysel. Stal sa národným fórom spravodajstva a ľudovej (populárnej) kultúry.

V roku 1927 dostala NBC vážneho konkurenta, keď bola založená rozhlasová spoločnosť Columbia Broadcasting System. V nasledujúcom roku CBS kúpil William S. Paley, ktorý finančne slabú firmu výrazne posilnil predajom akcií, pôžičkami peňazí a presunom riadiaceho centra siete na newyorskú Madison Avenue, neďaleko centrály NBC, ktorá sídlila na Piatej Avenue. Paley zároveň uzavrel viacero zmlúv s partnerskými stanicami, ktorým dodával program bezplatne, za vysielací čas. Výhodnými zmluvnými podmienkami do konca roka 1929 získal 47 staníc. Veľmi rýchle sa stal vážnym konkurentom pre NBC.

Hospodárska kríza sa dotkla aj RCA, ktorej zisky z predaja rozhlasových prijímačov poklesli na minimum. Preto NBC musela prijať úplne komerčnú politiku, zhodnú s praxou CBS. V roku 1931 zaznamenala NBC svoj prvý zisk – 2 300 000 dolárov. V roku 1933 sa centrála RCA-NBC presťahovala na dnešné miesto – Rockefeller Plaza, New York City.

Počiatkové rozhlasové programy

Historici rozlišujú štyri etapy vývoja rozhlasových programov.

1. Začiatky komerčného vysielania.

Do prvej spadajú začiatky komerčného vysielania v dvadsiatych rokoch, poznamenané experimentovaním. S rozhlasom neboli žiadne skúsenosti a programoví pracovníci vôbec nevedeli, o aký program by mali poslucháči záujem. Prvé vysielanie bolo slávnostným podujatím, na ktorom sa zúčastnilo viac ako tisíc významných osobností. Spočiatku sa v rozhlasovom vysielaní uplatňoval seriózný, do istej miery formálny tón a z programového hľadiska sa najviac presadzovala klasická a polovážna hudba a historická dráma. Reklamné šoty boli stručné a vážne.

2. Zlatý vek rozhlasu

Druhá etapa programového vývoja, ktorá sa zvykne označovať za zlatý vek rozhlasu, sa začala

v roku 1928. Zlatý vek bol vekom zábavných seriálov, dramatických a kabaretných programov, uvádzaných významnými hereckými osobnosťami. Aj keď značnú časť vysielania rozhlasových staníc zaberala živá hudba, programoví pracovníci čoskoro zistili, že komici dokážu pritiahnúť veľké publikum a sú zároveň vhodnými propagátormi sponzorských produktov.

V roku 1930 sa začína výskum sledovanosti (obľúbenosti) rozhlasových programov pre komerčné účely. Začal sa boj o poslucháča. Pretože reklamný čas sa predával podľa počtu predpokladaných poslucháčov, meranie veľkosti publika sa stalo nevyhnutnosťou. Prvé výskumy realizovala firma Crossley, Inc. Tie napríklad ukázali, že seriál *Amos and Andy* mal štyrikrát vyššiu sledovanosť ako ktorákoľvek šou CBS. CBS na výzvu odpovedala angažovaním moderných umelcov. Jedným z nich bol napríklad neskôr preslávený herec a režisér Orson Welles. Ten do rozhlasovej podoby adaptoval fantastickú poviedku H. G. Wellsa *Vojna svetov*, ktorá bola 30. októbra 1938 odvysielaná ako reálna invázia z Marsu a ktorá spôsobila paniku medzi značným počtom poslucháčov. Táto udalosť vošla nielen do histórie rozhlasu, ale aj do histórie teoretických názorov na účinky masových médií.

Napriek ekonomickej depresii v tridsiatych rokoch rozhlas prekvital. Ťažké časy v rokoch hospodárskej krízy a potom počas II. svetovej vojny ťažko doliehali na Američanov cez deň – večer na svoje problémy zabúdali pri počúvaní dobrodružných príbehov a populárnych zabávačov zo svojich rozhlasových prijímačov. Zabávači volili ľahký tón, ktorým odpúťovali ľudí od ekonomických problémov a politických napätí v Európe. Rozhlasové siete tieto programy nevyrábali, ale si ich objednávali u reklamných agentúr, ktoré si zasa najímali umelcov.

3. *Rozhlas a II. svetová vojna – 1938-1945*

Nebezpečenstvo svetovej vojny urýchlilo rozvoj spravodajských oddelení rozhlasových staníc. Reportáže Edwarda R. Murrowa o Hitlerovom vpochodovaní do Viedne sa stali vzorom nového štýlu rozhlasovej reportáže. CBS do svojho programu zaradila svetový prehľad a Murrow dokázal pre CBS získať mnohých významných zahraničných korešpondentov. Vojnové spravodajstvo sa stalo významnou súčasťou rozhlasového vysielania.

4. *Rozhlas v ére televízie*

V povojnovom období sa najmä v Amerike a od šesťdesiatych rokov minulé storočia aj v Európe čoraz viac začína presadzovať televízia, ktorej vplyvu sa rozhlas musel prispôbovať zmenou štruktúry vysielania, ale aj zmenou charakteru programov. Ťažisko vysielania sa presunulo do ranných a popoludňajších, prípadne nočných ho-

dín. Nastala špecializácia jednotlivých staníc, resp. vysielacích okruhov s celkovým zvýraznením hudobných programov a kontaktných relácií.

ROZHLAS V EURÓPE

Priekopníkom rozhlasového vysielania v Európe bola Veľká Británia, kde sa toto nové médium vyvíjalo úplne ináč ako v Spojených štátoch.

Rádio ako prostriedok individuálnej komunikácie

Prvé iniciatívy po I. svetovej vojne patrili komerčným firmám, ktoré v rádiu videli predovšetkým prostriedok individuálnej komunikácie. Prvý úspešný prenos ľudského hlasu z vysielateľa v Írsku cez Atlantik sa uskutočnil v roku 1919 a podnietil vybudovanie pomerne silného vysielateľa v Chelmsforde (grófstvo Essex). Z tohto vysielateľa sa v priebehu jedného roka (1919-1920) vysielali denne dva polhodinové programy slova a hudby. Avšak odpor vojenských služieb a hrozba „komercializácie“ rozhlasu viedli k zákazu tohto vysielania.

Experimentálne vysielanie pod dohľadom Poštového úradu sa povoľovalo individuálne. O rastúcom záujme o nové médium svedčí skutočnosť, že už do marca 1921 Poštový úrad vydal asi 4000 koncesionárskych povolení (na príjem vysielania) a 150 licencií na amatérske rozhlasové vysielanie. Amatéri (asi 3000) sa združovali v 63 spoločnostiach a ich prostredníctvom žiadali o licencie, ktoré sa pridelovali iba na časovo obmedzený rozsah vysielania. Napríklad Marconi Company získala licenciu na vysielanie 15 minút týždenne.

Prvé rozhlasové vysielanie

Prvé povolené vysielanie sa uskutočnilo z baraka vo Writtle, neďaleko Chelmsfordu 14. februára 1922. Krátko na to dostala povolenie na vysielanie aj experimentálna stanica v Marconiho dome v Londýne, ktorej prvý program sa dostal do éteru 11. mája 1922. Čoskoro ich nasledovali ďalšie stanice.

British Broadcasting Company

Vývoj rozhlasu v Spojených štátoch demonštroval nielen komerčné možnosti rozhlasu, ale aj potrebu väčšieho poriadku a kontroly. Z podnetu Poštového úradu bola 18. októbra 1922 založená súkromná spoločnosť British Broadcasting Company, Ltd. Účastinármi spoločnosti sa mohli stať iba spoľahliví podnikatelia. Príjmy spoločnosti tvorili 10-šilingové koncesionárske poplatky za rozhlasové prijímače a 10-percentné odvody z predaja rozhlasových prijímačov. V licenčných pod-

mienkach stálo, že stanice majú vysielat' „správy, informácie, koncerty, prednášky, vzdelávacie lekcie, prejavy, počasie, divadelné predstavenia a iné“

Britská BBC vytvorila viacero precedensov, ktoré sa uplatnili v mnohých krajinách sveta. Najdôležitejším z nich boli koncesionárske poplatky. Pretože BBC bola monopolnou spoločnosťou a britský rozhlas sa vyvíjal usporiadanejším spôsobom ako kdekoľvek inde, také záležitosti vysielania ako kontrola financií, vzťahy z vládou, vysielanie kontroverzných materiálov, organizácia rozhlasovej inštitúcie a služba verejnosti a viaceré iné sa stali vzorom a predmetom napodobňovania pre iné rozhlasové inštitúcie po celom svete.

British Broadcasting Corporation (BBC)

Na odporúčanie parlamentného výboru bola spoločnosť v roku 1927 zrušená a nahradená verejnoprávnou inštitúciou British Broadcasting Corporation (BBC), ktorá za svoju činnosť zodpovedala parlamentu, ale ktorej každodennú prácu riadila Rada guvernérov (Board of Governors), menovaná na základe odborných kritérií a nie aby zastupovala určité záujmové skupiny. Kľúčovou postavou, výkonným riaditeľom pôvodnej spoločnosti a generálnym riaditeľom korporácie sa stal John Reith (neskôr Lord Reith), ktorý sa so svojou koncepciou verejnoprávneho vysielania presadil v Británii a ovplyvnil organizáciu vysielania v mnohých ďalších krajinách. BBC si zachovala monopolné postavenie až do vytvorenia Independent Television Authority (ITA) v roku 1954. V roku 1972 sa ITA zmenila na Independent Broadcasting Authority (IBA) a prevzala zodpovednosť za reguláciu nezávislých (súkromných) rozhlasových a televíznych staníc.

Rozhlas v ostatných krajinách

Ešte pred spustením rozhlasového vysielania v americkom Pittsburghu sa pravidelné rozhlasové vysielanie začalo v holandskom Haagu (1919-1924). Aj v Kanade prvá vysielateľka v Montreale začala činnosť už v roku 1920 a v austrálskom Melbourne v roku 1921, aj keď oficiálne vysielanie pripadá na Sydney v roku 1923. V Dánsku tiež vysielali amatérske rozhlasové stanice už od roku 1921, avšak oficiálny rozhlasový systém bol zavedený až v roku 1925.

Francúzsko začalo pravidelné vysielanie z Eiffelovej veže v roku 1922. V rovnakom roku už vysielala aj sovietska rozhlasová stanica v Moskve. Do konca roka 1923 vznikli rozhlasové stanice v Belgicku, Československu, Nemecku i Španielsku. Zoznam krajín s rozhlasovým vysielaním sa rýchle rozširoval. V roku 1924 pribudlo Fínsko

a Taliansko, v roku 1925 Poľsko, Nórsko, Mexiko a Japonsko, atď.

Kontrola vysielania

Vo väčšine týchto štátov vznikol problém kontroly vysielania. V niektorých krajinách dostali súkromné spoločnosti voľnú ruku. Jedinou podmienkou bola licencia od vlády alebo ňou poverenej inštitúcie a dohoda o vlnových dĺžkach a frekvenciách. V iných krajinách (napr. Francúzsko) bola regulácia prísnejšia, prípadne sa vyžadovala užšia spolupráca medzi potenciálne konfliktnými stranami (napr. Nemecko a Japonsko). Britský príklad nasledovali viaceré krajiny Commonwealthu (Britského spoločenstva), britské kolónie, ale aj európske štáty (Dánsko, Švédsko). V Kanade a vo Francúzsku spoločne podnikali štátne i súkromné spoločnosti. Napríklad štátna Kanadská komisia pre vysielanie (Canadian Broadcasting Commission) vznikla až po tom (1936), keď súkromné rozhlasové spoločnosti boli už dobre zabehané.

Vo Francúzsku bolo vysielanie pod Správou pôšt a telegrafov. V roku 1923 vláda vyhlásila štátny monopol na rozhlasové vysielanie, ktorý sa zachoval až do II. svetovej vojny. Napriek tomu vláda udelila vysielacie licencie niekoľkým súkromným staniciam. Bolo medzi nimi aj Radio Normandy, vysielajúce do Veľkej Británie. Niektoré z týchto staníc vysielali napriek štátnemu monopolu až do roku 1945, keď im boli odobraté licencie a rozhlasové vysielanie sa stalo totálnym štátnym monopolom.

Rozhlas a ruská revolúcia

„Všeruský zjazd sovietskych voľníkov zvolil novú sovietskú vládu. Vláda Kerenského bola zvrhnutá a zatknutá. Sám Kerenský utiekol. Všetky vládne inštitúcie sú v rukách sovietskej vlády...“

Táto správa, odvysielaná pomocou bezdrôtovej telegrafie 30. októbra (12. novembra podľa nového kalendára) 1917, bola určená všetkým potenciálnym revolucionárom v Európe a v samotnom Rusku. Z historického hľadiska to bola prvá bezdrôtová správa sovietskej propagandy.

Lenin a význam rozhlasu pre negramotnú masu

Vodca komunistickej strany Vladimir Iljič Lenin v prvých rokoch komunistickej vlády považoval rozhlas za možnosť spoločenskej kontroly (ovládnutia) mäs, praktickú a najúčinnjšiu cestu komunikácie s ľuďmi v Rusku, ale i v zahraničí. Obrovský územný rozsah novej federácie (Sovietskeho zväzu), zlý stav ciest a nedostatočne rozvinutý systém dopravy, ako aj vysoká úroveň negra-

motnosti zvyšovali význam rozhlasu. (Na rozdiel od tlače, rozhlas dokázali prijímať aj negramotní.)

Spojenie s masami

V roku 1917 ešte hlasové rádio nebolo k dispozícii, takže spojenie s masami bolo potrebné zabezpečiť kombinovaným spôsobom. Rádiové vysielacie stanice vysielali správy pomocou morzeovky, ktoré potom prijímacie stanice prijali a transformovali signály a nakoniec správy doručovali redakciám novín na zverejňovanie. Prípady sa správy šíрили ústnym podaním.

Rozvoj rozhlasovej technológie

Od prvých dní revolúcie venovala sovietska vláda značné sumy peňazí (aj keď ich mala nedostatok) na rozvoj rozhlasu. Zriadila množstvo laboratórií, v ktorých sa vyvíjala vysielacia a prijímacia technika. Už v roku 1920 bola skupina sovietskych vedcov schopná prenášať ľudský hlas na väčšiu vzdialenosť.

V roku 1921 bolo možné pomocou novej technológie vybudovať silnú rozhlasovú stanicu v Moskve, ktorá vysielala niekoľko hodín denne. Vysielaný program sa nazýval „Hovorené noviny Ruskej telegrafnej agentúry“ a obsahoval väčšinou správy a propagandistické materiály.

Keďže rozhlasové prijímače boli v tom čase ešte veľmi drahé a neprístupné pre súkromníkov,

namiesto nich na uliciach a verejných miestach montovali celé série reproduktorov, ktoré sprístupňovali správy obyvateľstvu. Lenin sa na adresu takéhoto vysielania vyjadril slovami:

„Rozhlas by mala mať každá dedina. Každý štátny úrad, i každý klub v našich závodoch musí počítať s tým, že v určitom čase budú ľudia počúvať politické správy a hlavné udalosti dňa. Takýmto spôsobom v našej krajine zavládne vysoká politická uvedomelosť, ako aj trvalé poznanie čínov vlády a názorov ľudí...“

Štátna kontrola rozhlasu

Keď sa rozšírilo používanie rozhlasu, vláda urobila všetko pre jeho udržanie pod vlastnou kontrolou. V roku 1918 ju nad rozhlasovým vysielaním prevzal ľudový komisariát (ministerstvo) pre poštu a telegrafiu. Po období NEPu bola v roku 1924 vytvorená akciová spoločnosť s hlavnými akcionármi Ruská telegrafná agentúra, hlavný energetický podnik a komisariát, ktorý v roku 1928 znovu prevzal celú kontrolu.

Výsledkom tejto centralizovanej kontroly bolo veľmi rozvinuté rozhlasové vysielanie v Sovietskom zväze dvadsiatych rokov. Napríklad už v roku 1922 mala Moskva najsilnejšiu rozhlasovú stanicu na svete a v roku 1925 začala v sovietskom hlavnom meste činnosť prvá krátkovlnná stanica na svete.

(Pokračovanie nabadúce)

Spoločenskú komunikáciu nepoznáme? (K heslám mediálnej komunikácie Samuela Brečku)

Aj keď je zrejmé, že autor sa pohyboval v stiesnenom priestore a na prvom mieste išlo o stručnosť, predsa len nemožno nevidieť, že heslo KOMUNIKÁCIA (Otázky žurnalistiky č. 1/1999) nemá pevnú štruktúru, niektoré základné pojmy nie sú uvedené a iné jasne definované.

O komunikácii sa na jednej strane v hesle hovorí, že „znamená komplexnú sieť symbolických procesov v **spoločnosti**“, „zahŕňa hovorenú, písanú i neverbálnu komunikáciu“, ale ďalej sa hovorí, že „aj **zvieratá** si vymieňajú signály a znaky“ (podčiarkol J. CH.). Komunikácia ľudí a zvierat je však natoľko odlišná, že pojmovu ju treba odlišiť, o to viac, že termín komunikácia sa používa ešte aj v ďalších oblastiach, nielen v spoločenských vedách.

Preto sa bežne uvádzajú dva pojmy: širší pojem komunikácia a užší pojem spoločenská komunikácia. **Komunikácia** ako strešný termín zahrnuje

je rozličné a veľmi rozdielne sféry (technické, biologické, spoločenské atď.), v ktorých sa pojem komunikácia používa a definuje ako „rozlišiteľná odpoveď na podnet“ (napr. v biológii). **Spoločenská komunikácia** sa týka len ľudí a spoločenských útvarov a môže sa definovať aj tak, ako uvádza autor (definícia je vysoko nad sto). Termín spoločenská (ľudská, social, human) komunikácia sa napodiv v heslári vôbec nevyskytuje, hoci vymedzuje oblasť, v ktorej sa práve novinári pohybujú.

V hesle sa ďalej autor zmieňuje o tom, že „najbežnejšou formou komunikácie (presnejšie spoločenskej komunikácie) je **interpersoálna**, čiže tvárou v tvár, prebiehajúca v rovnakom čase a na rovnakom mieste“. Ďalej nasleduje nezakotvená (bez súvzťažnosti) veta „Skupina môže prispieť k dosiahnutiu všeobecnej zhody a porozumenia“ (podčiarkol J. CH.) a zase chýba bežne používaný

pojem skupinová alebo verejná komunikácia na rozdiel od interpersonálnej.

Hesláru by bolo prospelo, keby autor bol použil v literatúre bežne uvádzanú **štruktúru spoločenskej komunikácie**:

- priama osobná (interpersonálna) – dvaja ľudia zoči-voči,
- nepriama osobná – sprostredkovaná listom, telefónom apod.,
- priama verejná (skupinová) – v otvorenej skupine väčšej než 2 osoby,
- nepriama verejná, v ktorej poznáme dve situácie:
- príjemcovia sa zhromaždili (sú prezentní), aby prijali technicky sprostredkovaný obsah, napr. v kine,
- príjemcovia vytvárajú rozptýlené (disperzné) publikum ako čitateľa, poslucháča, diváča. A tu už sme v masovej komunikácii.

Médium a masové médium

Neúplnosť pojmov pokračuje aj v hesle **MA-SOVÉ MÉDIÁ** (Otázky žurnalistiky č. 2/1999). Prvé dve vety správne konštatujú: „Médium je prostriedok komunikácie. Masové médiá sú technické prostriedky, pomocou ktorých sa masové obsahy dostávajú k veľkému množstvu ľudí modernej spoločnosti“. Rozdiel medzi pojmi médium a masové médium by bol zrejmejší, ak by sa vysvetlilo, že napr. médiom (kanálom) v interpersonálnej komunikácii je myšlienka zakódovaná do reči, prejavu, prenášaná v z d u ch o m. Tak by väčšmi vyniklo, prečo sa zdôrazňuje, že v masovej komunikácii ide vždy o „**technické** prostriedky modernej spoločnosti“.

„Všetky druhy médií (presnejšie masových médií) majú niekoľko spoločných charakteristík“, ktorými sa odlišujú od iných médií. Autor uvádza štyri: v masových médiách pôsobia

- 1/ profesionálni komunikátori, ide o tímovú, organizovanú komunikáciu,
- 2/ zložitá technická zariadenia, ktoré nie sú voľne prístupné bežným jednotlivcom,
- 3/ masová, rýchlo šírená produkcia,
- 4/ masová komunikácia je jednosmerná, nepriama, spätná väzba je oneskorená.

Niektorí autori pridávajú ďalšie charakteristiky:

- masové publikum (veľká, anonymná, heterogénna, rozptýlená masa príjemcov),
- historický vznik: spoločenský proces, ktorý vznikol na vyššom stupni vývoja civilizácie a sú v ňom obsiahnuté všetky dovtedajšie druhy spoločenskej komunikácie,

- rôznorodý obsah, ktorý zahrnuje celý obsah tlačovín, filmovej, rozhlasovej, televíznej, gramofónovej a ďalšej produkcie, pričom tento obsah má verejný charakter nielen spôsobom

šírenia, ale aj tým, že je predmetom záujmu širšej verejnosti.

Táto posledná charakteristika je dôležitá ako odrazový mostik pre vymedzenie špecifickosti novinárstva. Novinári sú jediní komunikátori, ktorí produkujú nie rôznorodé, ale rovnorodé obsahy na báze aktuálnej informácie, avšak novinárske produkty môžu mať rôznorodý obsah.

Podstatný je obsah

Prvá veta, viažuca sa na heslo **NOVINY** (Otázky žurnalistiky č. 2/2000) znie: „V najširšom zmysle slova sú noviny **periodicky** vydávané **publikácie**, ktorých **cieľom** je informovať, vzdelávať, ovplyvňovať a zabávať čitateľov“ (podčiarkol J. CH.). Táto definícia obsahuje tri prvky, ktoré nedostatočne charakterizujú noviny. Periodicita, publicita, tj. verejné pôsobenie prostredníctvom tlačoviny a spoločenské poslanie tejto činnosti, sú vonkajšie (zvonka badateľné) faktory, ktoré nevyjadrujú úplne špecifickosť novin a novinárstva (ich vnútornú podstatu). Z takto sformulovaného hesla možno odvodiť vari aj to, že ak budem periodicky publikovať vysokoškolské skriptá (cieľ: vzdelávať), budú to noviny? Periodicky sú vysielané aj sfilmované seriály v televízii (cieľ: zabávať), ale to nie sú televízne noviny (a obdobne noviny rozhlasové, filmove, internetové).

V tretej vete hesla je isté upresnenie: „Okrem **správ o najnovších udalostiach**, ich analýz a komentárov prinášajú aj reklamu“ (podčiarkol J. CH.). To sú však len vedľa seba radené časti obsahu novín bez vyústenia, že práve tieto „správy o najnovších udalostiach“ nás privedú k pochopeniu hlavného špecifika novín.

Noviny sú súčasťou masovej komunikácie, a preto pre objasnenie ich pozície si môžeme vziať na pomoc základnú schému masovokomunikačného poľa: komunikátor – obsah – médiá – recipient. Z nej vyplýva, že novinárstvo má s masovou komunikáciou spoločného komunikátora (vydavateľ, producent), médiá (technický prostriedok, tlač, vysielanie atď.) i recipienta (publikum). Odlišný je práve obsah. Kým ostatné obsahy, tj. literatúra, dráma, film, hudba, vzdelávacie prednášky, zábavné programy, existujú aj samostatne na svojich pôvodných pódiiach, novinársky obsah je výsledok samostatnej **tvorby** novinárov, určený len pre masové médiá a mimo tento rámec neexistuje (to povedal Mieroslav Hysko už pred desaťročiami). Špecifikom tejto tvorby je, že vychádza z aktuálnych informácií, aj keď noviny obsahujú aj iné druhy spoločenských informácií. Ale recipienti sa prednostne zaujímajú o to, čo je nové (aktuality, novinky). Cieľom všetkých masových médií je „informovať, vzdelávať a zabávať“ recipientov, av-

šak **len** novinárske obsahy to robia prostredníctvom aktuálnych informácií. Obsahom novinárskej činnosti je potom transformácia aktuálnej informácie na novinársku (novinárske formy).

Na záver teda možno konštatovať, že definícia novín okrem vonkajších faktorov, ktoré charakterizujú noviny ako súčasť masovej komunikácie, musí obsahovať aj vlastný vnútorný faktor, lebo len ten ukazuje, v čom spočíva špecifickosť novín (a novinárstva) v rámci masovej komunikácie.

Heslo NOVINY potom pokračuje opísaním histórie novín a hneď prvá veta hovorí, že „za predchodcov novín sa zvyknú považovať ručne (zvýraznil J. CH.) písané štátne oznamy Acta diurna, Acta Senatus a Acta publica, ktoré vyvesovali na verejných miestach v Ríme a v rímskych provinciách“. Autori novinárskej histórie s obľubou spájajú noviny so starým Rómom, no napriek tomu treba povedať, že tieto Acta nie sú predchodcami novín. (Dokonca ani dnešnú obdobu niekdajších Acta Senatus, tj. Úradný vestník, nepovažujeme za noviny).

Noviny sú súčasťou masovej komunikácie, tj. obsahov prenášaných technickým prostriedkom,

pričom tieto prostriedky i masa publika mohli vzniknúť až na vyššom stupni civilizačného vývoja. Preto pred vznikom technických prostriedkov (prvá tlač v 15. storočí) nemožno hovoriť o žiadnych predchodcoch novín. Medzi vynálezom tlače a výskytom prvotných novín však (1609) uplynulo jeden a pol storočia. Aktuálne obsahy sa tlačili už aj v tomto období, a to formou letákov, pamfletov, tlačených vývesiek. To sú predchodcovia novín!

Rukou písané vývesky nemôžu byť predchodcom novín, lebo tam chýba základný prvok masovej komunikácie, tj. technický prostriedok šírenia, nevieme presne ani ako to bolo s periodicitou. Kam teda zaradiť Acta diurna? Vždy bola a vždy bude existovať spoločenská komunikácia v dvoch trvalých základných formách, a teda aj pred vznikom masovej komunikácie: ako priama osobná komunikácia (dvaja ľudia zoči-voči) a ako priama verejná komunikácia určená skupinám ľudí. Takáto komunikácia bola aj v starom Ríme.

Juraj Charvát

Spoločenskú komunikáciu poznáme (Odpoveď na pripomienky J. Charváta)

Keď ma šéfredaktor Otázok žurnalistiky vyzval, aby som reagoval na pripomienky Juraja Charváta, dlho som nevedel pochopiť, na čo mám vlastne reagovať. Pripomienky J. Charváta sú úplne oprávnené a ja nemám v úmysle dokazovať jemu a čitateľom Otázok žurnalistiky, že spoločenskú komunikáciu poznám a že som nemal v úmysle využiť túto rubriku na demonštráciu svojich teoretických vedomostí a názorov. Navyše som Heslár mediálnej komunikácie od samého začiatku chápal ako otvorenú rubriku, do ktorej môžu prispievať heslami alebo aspoň pripomienkami všetci, čo majú na to chuť. Dva a pol roka chuť nikto nemal. Ak teda mám nejako reagovať, zostáva mi

len poďakovať sa J. Charvátovi, že si ako jediný zo slovenských teoretikov mediálnej komunikácie nielen všimol, že takýto heslár v jedinom slovenskom odbornom periodiku začal vychádzať, ale sa aj kriticky pozrel na to, o čom sa v ňom píše. Teraz zostáva len dúfať, že kritickí čitatelia si jeho pripomienky zapracujú do už hotových hesiel. Len sa obávam, či tieto pripomienky neprišli trochu neskoro. Inštitúcia, ktorá mohla realizovať naplánovaný projekt (Heslár), už zanikla a ťažko veriť, že bez inštitucionálneho zázemia nezaniknú aj Otázky žurnalistiky. Pretože potom už aj dobre myslené pripomienky stratia zmysel.

Samuel Brečka

POKYNY PRE PRISPIEVATELOV

Do časopisu *Otázky žurnalistiky* sa prijímajú pôvodné práce z teórie, výskumu a praxe prostriedkov masovej komunikácie v jednom vyhotovení (vytlačenom na tlačiarňi počítača – riadkovanie 2) a na diskete vo formátoch MS WORD, príp. EXCEL (grafy).

Rozsah štúdií a článkov, ako aj informácií z výskumov je 8-20 rkp strán (*vrátane kľúčových slov, poznámok, tabuliek, grafov a resumé*). Rozsah recenzií, referátov a príspevkov do ostatných rubrik max. 8 rkp strán.

Resumé (max. 1 rkp strana, podľa možností v angl. jazyku) má obsahovať:

Pri štúdiách a článkoch

1. Základnú charakteristiku problému. Súčasný stav poznania na základe štúdia domácej a zahraničnej literatúry.
2. Nové vymedzenie problému, ktoré si autor zvolil na základe analýzy študovanej literatúry a aktuálnosti z hľadiska požiadaviek súčasnej praxe.
3. Postup realizovaného bádania, analýzy, zvolenú metodiku, rozsah pramenného výskumu, výskum „v teréne“.
4. Zistenia, závery, stupeň verifikácie doterajších poznatkov, tvrdení, ich aktualizáciu. Pokus o ich zaradenie do systému súčasných poznatkov a ich aplikáciu v praxi.

Pri komunikátoch z výskumov

1. Vymedzenie novej problematiky na základe štúdia domácej a zahraničnej literatúry a jej charakteristiku.
2. Hypotézy, ktoré mal výskum overiť.
3. Charakteristiku, vzorky, na akej sa výskum overoval.
4. Výsledky výskumu, zistenia, komparáciu zistení s výsledkami iných bádání a najmä s vyslovenými hypotézami.
5. Metodické poznatky z realizácie výskumu, ktoré by mohli korigovať v istom zmysle budúce výskumy.

Pri rešeršiach

1. Okrem názvu článku aj presný opis riešenej problematiky, okruhov problémov, ich pomenovanie.
2. Záverečnú charakteristiku problematiky na základe realizovaného výskumu.

Poznámky, zoznam literatúry, resumé, tabuľky a grafy zaradiť za text príspevku.

Citácie kníh a časopisov uvádzať podľa normy a úzu zaužívaného v časopise *Otázky žurnalistiky*.

Rýchlosť reštrukturalizácie SE, a.s. závisí od postoja bánk

Po reštrukturalizácii akciová spoločnosť Slovenské elektrárne, zahrňujúca zdroje výroby elektrickej energie, by mala byť privatizovaná ako jeden celok

Slovenské elektrárne, akciová spoločnosť (SE, a.s.) intenzívne pracuje na reštrukturalizácii v zmysle uznesenia vlády SR. Manažment spoločnosti už pripravil podnikateľské zámery troch nových spoločností, na ktoré by sa mala SE, a.s. rozdeliť. Pripravené sú i návrhy stanov, zakladateľských zmlúv, rozdelenie dlhov i ocenenie majetku. Tieto skutočnosti boli konštatované na Valnom zhromaždení SE, a.s., ktoré sa uskutočnilo 28. júna 2001 v Bratislave. Končia sa rokovania s bankami

Na polovicu augusta sa predpokladá termín mimoriadneho Valného zhromaždenia SE, a.s., ktoré by malo vyjadriť súhlas s rozdelením spoločnosti na akciové spoločnosti Slovenská energetická prenosová sústava (SEPS), Tepláreň Košice a Slovenské elektrárne (SE). Nové spoločnosti by v takom prípade mohli vzniknúť v novembri.

Výrobné zdroje, ktoré zostanú v SE, a.s., by mali byť privatizované ako jeden celok. Ako po valnom zhromaždení SE, a.s. informoval predseda Dozornej rady SE, a.s. a generálny riaditeľ sekcie energetiky a nerastných surovín a baníctva MH SR Ondrej Studenec, na výber spôsobu predaja bude mať vplyv i odporúčanie privatizačného poradcu. Výber poradcu by sa mal začať v januári 2002, ale podľa O. Studenca v prípade súhlasu bánk a rýchleho postupu sa môže uskutočniť ešte v tomto roku. Zdôraznil, že na privatizáciu SE, a.s. by nemali mať dopad ani politické vplyvy, pretože SE a.s. sa musí pripraviť na otvorenie trhu s energiou.

Slovenské elektrárne, a.s. majú vlastné imanie na úrovni zhruba 55 mld. Sk. Z tohto objemu by malo okolo 50 mld. Sk zostať v SE, a.s., približne 4 mld. Sk by mali prejsť do SEPS a Košická tepláreň by mala mať 1 mld. Sk.

Valné zhromaždenie zmenilo aj uznesenie, čo umožní rýchly prevod Teplárne Handlová regionálnym vlastníkom. O tepláreň, ktorá vzhľadom na zastaralosť potrebuje investície do modernizácie, majú záujem Hornonitrianske bane Prievdzia. Podľa generálneho riaditeľa a predsedu predstavenstva SE, a.s. Vincenta Pillára už nič nebráni prevodu majetku.

SE, a.s. zatiaľ úspešne spláca svoje záväzky voči bankám. Spoločnosti sa pritom nepodarilo získať súhlas štátu na poskytnutie záruk na nové úvery vo výške 10,1 mld. Sk, ktoré elektrárne potrebujú na úhradu starých dlhov. Záručný výbor MF SR a vlády odsúhlasil len záruky vo výške 5,9 mld. Sk. Ako povedal V. Pillár, manažment pracuje na iných možnostiach riešenia. SE, a.s. si už dohodla úver 25 mil. USD od Citibank, pričom ide o úver bez štátnej záruky. Akciová spoločnosť Slovenské elektrárne tiež počíta v krátkom čase s prostriedkami za predaj podielu v telekomunikačnom operátorovi Globtel.

Podľa auditovaných výsledkov Slovenské elektrárne, a.s. ukončili minuloročné (r.2000) hospodárenie so ziskom 84,3 mil. Sk. Celkový objem nákladov dosiahol 51,569 mld. Sk, zatiaľ čo výnosy predstavovali 51,653 mld. Sk. Zisk by bol výrazne vyšší, ak by spoločnosť nemusela vytvárať rezervu na kurzové straty.

Akciová spoločnosť Slovenské elektrárne dosiahla v prevádzkovej oblasti zisk 8,383 mld. Sk. Ziskové prevádzkové hospodárenie však skorigovala strata vo finančnej oblasti vo výške 8,221 mld. Sk. Samotná rezerva na kurzové straty predstavovala 8,743 mld. Sk, čo je 17 % celkových nákladov. Hlavným dôvodom potreby tvorby vysokých rezerv bol vysoký podiel úverov obstaraných v cudzích menách. SE, a.s. mala za rok 2000 daňovú povinnosť 467,4 mil. Sk. Celková daň z príjmu vrátane odloženej dane predstavuje 657,4 mil. Sk.

Tržby za predaj elektrickej energie dosiahli v minulom roku 35,805 mld. Sk a stúpili medziročne o 6,319 mld. Sk v dôsledku vyššieho objemu predaja a zvýšenia predajných cien. Za predaj tepelnej energie inkasovala SE, a.s. 1,306 mld. Sk. Predaj tepla bol o 10,6 % nižší ako predpokladal plán, pričom na znížení predaja sa odrazili najmä klimatické podmienky.

SE, a.s. vlni vyrobila 26,257 terawatthodín (TWh) elektrickej energie, čo bolo o 12 % viac ako v roku 1999. Najväčší podiel, až 63 %, pripadol na jadrové elektrárne, vodné elektrárne sa podieľali 19 percentami a tepelné 18 percentami na celkovej výrobe. Podiel jadrovej energie prvýkrát od osamostatnenia SE, a.s. presiahol 60-percentnú hranicu, pričom sa znížila predovšetkým výroba v tepelných elektrárňach.

Predaj trom rozvodným podnikom ostal približne na úrovni predchádzajúceho roka a dosiahol 18,709 TWh. Predaj veľkoodberateľom stúpol o 5 % na 3,238 TWh, pričom takmer polovicu tvorili dodávky energie pre hliníkareň Slovalco. Vývoz elektriny sa podieľal 14 percentami na celkovom predaji. SE, a.s. tak vlni prvýkrát od vzniku samostatnej energetickej sústavy SR zaznamenali výrazný export elektrickej energie.

Najvýznamnejšou investičnou akciou v roku 2000 bolo úspešné uvedenie 2. bloku Atómovej elektrárne Mochovce do skúšobnej a neskôr do plnej prevádzky. Skončil sa tiež projekt postupnej rekonštrukcie jadrovej elektrárne V-1 v Jaslovských Bohuniciach. V súčasnosti tak všetky jadrové zariadenia na Slovensku splňajú medzinárodné požiadavky na úroveň bezpečnosti, čo konštatujú aj hodnotenia medzinárodných dozorných orgánov.

SE, a.s. vlni tiež zrealizovala obnovu blokov č. 5 a 6 v Elektrárňach Vojany a zníženie emisií na blokoch č. 1 a 2, čím sa výrazne znížili dopady prevádzky elektrárne na životné prostredie. Elektrárne tak znížili emisie škodlivých látok na dosiaľ najnižšiu úroveň, pričom pri oxide siričitom klesli úniky oproti roku 1999 o vyše 40 %. Na znížení únikov sa prejavila aj stabilizácia prevádzky v Elektrárňach Nováky a ďalšie menšie ekologické projekty.

Nové vedenie prevzalo SE, a.s. začiatkom minulého roka v situácii, keď v obchodno-finančnom pláne na rok 2000 bol 19-miliardový deficit finančných prostriedkov. Banky neboli ochotné požičiavať bez vládnej záruky. Napriek tomu SE, a.s. splnila dôsledne svoje poslanie, keď jej elektrárne bezpečne vyrobili a prenosová sústava spoľahlivo rozviedla elektrickú energiu podľa požiadaviek zákazníkov.

(PR)